

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ จะได้นำเสนอข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่อง ความหมายของความคาดหวัง แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท แนวความคิดในการจัดการศึกษา ลักษณะของประเทศอุตสาหกรรมใหม่

ความหมายของความคาดหวัง

Duncan (1975) กล่าวถึงความหมายของความคาดหวัง พอสรุปได้ว่า ความคาดหวังหมายถึง ความต้องการซึ่งบ่งชี้ว่า ผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง ถ้าได้รับคำแนะนำหรือการพัฒนาที่ดีแล้ว จะมีความสามารถกระทำการใด ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนให้ได้รับผลสำเร็จอย่างดี

Hersey และ Blanchard (1982) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความคาดหวังเป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับบทบาทหรือตำแหน่งของตน หรือการรับรู้ของบุคคลต่อบทบาทของผู้อื่นในองค์การ ความคาดหวังของบุคคลเป็นสิ่งที่บอกให้เขาทราบว่า เขาควรจะทำอะไรในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เขาเผชิญในการทำงาน และเขาคิดว่าคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่เหนือกว่า ผู้ร่วมงานในระดับเดียวกันและระดับต่ำกว่า ควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เมื่ออยู่ในตำแหน่งนั้น ๆ

Mondy, Sharplin และ Premeaue (1990) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้พอสรุปได้ว่า ความคาดหวังหมายถึง การคาดการณ์พฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ โดยใช้ประสบการณ์ของผู้คาดหวังทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นปัจจัยในการตั้งความหวังว่า เมื่อบุคคลใดได้รับเลือกให้เข้ามาสู่ตำแหน่งดังกล่าวแล้ว ควรจะแสดงพฤติกรรมเช่นไรในตำแหน่งนั้น

โดยสรุปแล้ว ความคาดหวังจึงควรมีความหมายว่า การคาดการณ์พฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ว่า บุคคลในตำแหน่งนั้น ๆ ควรจะแสดงพฤติกรรมอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ

แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท

1. ความหมายของบทบาท

ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ภิญโญ สาธร (2517) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า "หมายถึง ความมุ่งหวัง (Expectation) ที่บุคคลอื่นคาดว่า บุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ควรจะกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่ง ออกมาในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง บทบาท (Role) นี้จะควบคู่กับตำแหน่ง (Position) ที่บุคคลนั้นดำรงตำแหน่งอยู่เสมอ"

สุพิศรา สุภาพ (2525) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ ดังนี้ "บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทก็คือ ต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาทก็คือ สั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนใช้ บทบาทก็คือ ปฏิบัติตามหมอสั่ง"

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2527) กล่าวว่า "บทบาทจะเกิดขึ้นได้ จะต้องประสานความประพฤติส่วนตัวของบุคคล ให้เข้ากับหน้าที่ที่หน่วยงานกำหนดให้ปฏิบัติ ซึ่งจะปรากฏบทบาทที่แท้จริงในองค์การ และในสังคมที่คนส่วนใหญ่ต้องการ"

Stanfeld (1951) กล่าวว่า "บทบาทของบุคคลใดก็ตาม ก็คือ รูปแบบหรือชนิดของพฤติกรรมทางสังคมที่น่าจะเหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ และเป็นไปตามความต้องการและความคาดหวังของบุคคลในกลุ่มด้วย"

Davis (1962) ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบไว้อย่างน่าสนใจว่า " การที่บุคคลจะดำรงตำแหน่งหนึ่ง ตำแหน่งใดต้องมีบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งนั้น เสมอ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดไว้นี้ จะต้องเป็นที่รู้และเข้าใจกัน ระหว่างบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง"

Hoyle (1969) กล่าวว่า " บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรม ที่เหมือนกันของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเดียวกัน และรวมตลอดถึงแบบพฤติกรรม ที่ผูกพันหรือขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมด้วย"

Levinson (1971) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน (Norms) ความคาดหวัง (Expectation) ข้อห้าม (Taboos) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอื่น ๆ ที่มีลักษณะในตนเองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ที่กำหนดให้ บทบาทตามความหมายนี้ดำเนินถึงตัวบุคคลน้อยที่สุดแต่มุ่งไปที่การชี้บ่งถึงหน้าที่อันควรกระทำ

2. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเอง ที่คิดและทำ เมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่จะกระทำ โดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคม หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือแนวทาง อันบุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ นั้นเอง

Good (1973) อธิบายความหมายของบทบาทไว้ใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ลักษณะที่แสดงออกของบุคคลภายในกลุ่ม
2. รูปแบบพฤติกรรมที่คาดหวังตามตำแหน่งหน้าที่ หรือการ แสดงออกของแต่ละบุคคลตามความมุ่งหวังของสังคม

จากคำจำกัดความทั้งหมดจะเห็นได้ว่า โดยสรุปบทบาทจะพิจารณาได้ใน 2 ลักษณะ คือ บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาบทบาทในลักษณะที่เป็นบทบาทตามความคาดหวัง โดยใช้ความหมายของบทบาทว่าเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับคาดหวังว่า ผู้ดำรงตำแหน่งจะประพฤติปฏิบัติในฐานะที่ดำรงตำแหน่งนั้น

2. ประเภทของบทบาท

ประมวล รัตนวงศ์ (2519) ได้แบ่งประเภทของบทบาทออกเป็น 2 ประเภท ตามตำแหน่งที่ทำให้เกิดบทบาท คือ

2.1 บทบาทที่ได้มาจากตำแหน่งเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดควบคู่กับตำแหน่ง ได้แก่ ฐานะของตำแหน่งนั้น กฎ ระเบียบ ภารกิจหน้าที่ ความรับผิดชอบ สิทธิและข้อผูกพัน ซึ่งกำหนดไว้เป็นปทัสสถาน (Norms) สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งนั้น

2.2 บทบาทที่ถูกกำหนดโดยบุคลิกลักษณะของบุคคล ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ ประสบการณ์ การศึกษา อบรม ตลอดจนพื้นฐานของวัฒนธรรมและประเพณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งยึดถือปฏิบัติ

Hunt (1971) ได้แบ่งประเภทของบทบาทไว้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดโดยสังคม (Role Prescriptions) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ว่า บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนั้นจะต้องทำอะไร เช่น สังคมกำหนดไว้ว่า ครูจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้สอน แพทย์จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้รักษาใช้

2. บทบาทที่กำหนดให้คนเป็นตัวอย่างของสังคม (Role Stereotypes) เช่น การแต่งกาย การพูดจา ความประพฤติ ของคนในสังคมใด ย่อมบ่งถึงวัฒนธรรมและสังคมของคนนั้น

3. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role Expectation) เป็นบทบาทที่ผู้คนอื่นคาดหวังไว้ว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนั้นควรจะทำปฏิบัติอย่างไร เช่น ผู้ที่เป็น

ครูควรจะต้องมีความรู้ดี มีความประพฤติดี และมีคุณธรรมของการเป็นครูที่ดี

4. บทบาทที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎ เกณฑ์ และหน้าที่ที่กำหนดให้ (Role Enactment) เช่น ครูจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้าราชการพลเรือน

5. บทบาทที่ต้องปฏิบัติตามความคาดหวัง ของผู้ร่วมงานด้วยกัน (Counter Role Expectation) คือ บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งไม่เพียงแต่จะต้องปฏิบัติตามที่ตนเองต้องการเท่านั้น แต่จะต้องปฏิบัติตามความมุ่งหวังของผู้อื่นด้วย เช่น คนสองคนทำงานร่วมกันต่างก็มุ่งหวังว่าแต่ละคนจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตน แต่โดยความเป็นจริงแล้วทั้งสองฝ่ายก็จะต้องร่วมมือกันทำ และจะต้องดูความมุ่งหวังของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยว่า ต้องการจะให้ทำอย่างไร

จะเห็นได้ว่า บทบาท รวมทั้งบทบาทที่คาดหวัง จะครอบคลุมทั้ง บทบาทตามภารกิจ และบทบาทที่เป็นลักษณะส่วนตัว

แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารการศึกษา

1. บทบาทและสถานภาพของผู้บริหารการศึกษาในอดีต

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (2533) กล่าวถึงบทบาทและสถานภาพของผู้บริหารการศึกษาในอดีตไว้ว่า ก่อนที่จะพิจารณาบทบาทและสถานภาพของผู้บริหารการศึกษาในสังคมใหม่ควรจะต้องศึกษาบทบาทและสถานภาพของผู้บริหารการศึกษาไทยในสังคมยุคที่ผ่านมาก่อนว่าเป็นเช่นไร เพื่อที่จะได้เปรียบเทียบความแตกต่างในบทบาทและสถานภาพซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมและได้กล่าวไว้ว่า สถานภาพ (Status) ของผู้บริหารการศึกษาของสังคมไทยในอดีตประกอบด้วย 2 สถานภาพ คือ

1. สถานภาพทางสังคม ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสถานภาพสังคมครูไทย ทั้งนี้เพราะในการคัดเลือกแต่งตั้งผู้บริหารศึกษามักจะต้องคัดเลือกและแต่งตั้งผู้มีอาชีพครูมาก่อน โดยดูจากความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ประสพการณ์ และภาวะการเป็นผู้นำ

2. สถานภาพทางกฎหมาย สถานภาพทางกฎหมายนั้น ผู้บริหาร การศึกษาจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามที่กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งทางราชการกำหนด โดยให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ความ จำเป็นและความถูกต้องของประชาชนโดยส่วนรวม

บทบาทและสถานภาพของผู้บริหารการศึกษาในยุคที่ผ่านมา ก่อนที่จะมี การประกาศแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 นั้น มีเพียงแต่ในระบบโรงเรียน โดยเน้นหนักในด้านการตรวจตรา การเป็นผู้มีอำนาจสั่งการและมีผู้รับไป ปฏิบัติตามลักษณะของการบริหารงานเป็นไปในรูปแบบของการรวมอำนาจมากกว่า การกระจายอำนาจ

นอกจากนั้น ภิญญู สาธร (2516) กล่าวถึงบทบาทในการบริหาร การศึกษาของผู้บริหารการศึกษาไว้ว่า "การแบ่งเวลาวันหนึ่ง ๆ ของผู้บริหาร การศึกษาเพื่อให้แก่งานต่าง ๆ ควรแบ่งให้แก่งานวิชาการมากที่สุด งานธุรการ นั้นจำเป็นก็จริง แต่โดยหลักการบริหารการศึกษาแล้วสำคัญน้อยกว่างานวิชาการ นอกจากนี้ โรงเรียนควรหาทางให้บริการแก่ชุมชน นักเรียน ครูและเจ้าหน้าที่ ต่าง ๆ ของโรงเรียนตามสมควรด้วย"

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529) กล่าวว่า "บทบาทของผู้บริหาร การศึกษาในระบบการบริหารเรียกว่า "ผู้นำ" โดยจำต้องมีบทบาทใกล้ชิดกับ ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพขององค์การ ตลอดจนมีบทบาทที่จะกระตุ้นให้เพื่อน ร่วมงานและกลุ่มประกอบพฤติกรรมที่จะนำไปสู่เป้าหมายขององค์การได้"

เจริญผล สุวรรณโชติ (2529) กล่าวว่า "บทบาทของผู้บริหาร การศึกษาในฐานะผู้นำในอดีตจะต้องรู้ถึงบทบาทของตนเอง โดยต้องรู้เกี่ยวกับ หน้าที่การงาน และเข้าไปมีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ ที่ตนมีส่วนรับผิดชอบ"

บทบาทของผู้บริหารการศึกษาที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นบทบาทของ ผู้บริหารการศึกษาในอดีต ซึ่ง มานะ สดสงวน (2533) ได้กล่าวว่า เมื่อ สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลง การบริหารการศึกษาในปัจจุบัน ไม่อาจใช้บทบาท

วิธีการเก่า ๆ ได้ เพราะสังคมยุคใหม่ เจริญก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีใหม่ ๆ บทบาทของผู้บริหารการศึกษาจึงควรที่จะต้องพัฒนาขึ้นจากเดิม โดยต้องปรับแนวคิด และกระบวนการบริหารให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมให้ได้

2. บทบาทและสถานภาพของผู้บริหารการศึกษาในสังคมยุคใหม่

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (2533) กล่าวว่า สังคมยุคปัจจุบันเป็นสังคมยุคพัฒนา จากผลสืบเนื่องของการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สังเกตได้จากความเป็นเมือง (Urbanization) ความเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ในการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ย่อมส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาในสังคมยุคใหม่จึงต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย คือ

1. ผู้บริหารการศึกษาต้องถือว่าตนเป็นผู้นำ (Leadership) และถือว่าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นเพื่อนร่วมงาน มีสิทธิ์ที่จะเสนอความคิดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน

2. สร้างเสริมความสัมพันธ์กับประชาชนในท้องถิ่น เพื่อหาทางสนับสนุนบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนที่มีต่อชุมชนให้กว้างขวาง โดยอาจจะนำเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพมาเผยแพร่แก่ประชาชน จัดกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล นับเป็นการพัฒนาชุมชนอีกหนทางหนึ่ง

3. ผู้บริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จะต้องพยายามเรียนรู้สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง ต้องทราบความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อที่จะได้นำมาปรับให้การบริหารงานการศึกษามุ่งเป้าหมายที่วางไว้กล่าวคือ การจัดการบริหารในด้านผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร รวมทั้งเป็นผู้รอบรู้ในด้านการวางแผนการจัดการศึกษา และประสานงานการวางแผนการใช้ทรัพยากร และการดำเนินกิจกรรมการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจ

4. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษา ในด้านการบริหารงาน ผู้สอนนั้น ควรมีการส่งเสริม และเพิ่มคุณภาพครู-อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้สูงขึ้น ประกอบกับหาวิธีสร้างสรรค์แรงจูงใจต่าง ๆ เพื่อดึงบุคคลไว้ รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์วิชาชีพที่เป็นสื่อการเรียนการสอนให้มีจำนวนเพียงพอแก่งานของสถานศึกษา

5. ในด้านการเตรียมสมาชิกของสังคม ผู้บริหารการศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นตัวการที่จะเปลี่ยนแปลง (Change Agent) โดยวางแผนพัฒนาสมาชิกของสังคมทั้งในด้านคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ที่มีปัญญา มีคุณธรรม และมีความสามารถพื้นฐานหรือศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป และในด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ หรือเป็นกำลังแรงงานสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

6. ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารการศึกษาจะต้องทำหน้าที่ปรับ และเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับกาลเวลา สังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นหรือชุมชนที่สถาบันการศึกษานั้นตั้งอยู่

สำเร็จ นิลประดิษฐ์ (2533) กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารการศึกษาในฐานะผู้นำในการพัฒนาชุมชนไว้ว่า

1. บทบาทของผู้บริหารการศึกษาในฐานะที่การบริหารการศึกษา เป็นวิชาชีพชั้นสูง (Profession) กล่าวคือ จะต้องปฏิบัติและส่งเสริม จรรยาบรรณวิชาชีพ คอยควบคุมดูแลให้สมาชิกในวิชาชีพนี้ได้ปฏิบัติหน้าที่ วิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. บทบาทของผู้บริหารการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษา จากการศึกษาที่ผู้บริหารการศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในการดำเนินการต่าง ๆ ในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ดังนั้นในการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารจะต้องถือว่าตนเป็น ผู้นำ คือ

2.1 เป็นผู้นำในการวางแผนงาน มีการติดตามดูแล กำกับ และเสริมแรงผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการประเมินผลงานว่างานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายหรือไม่

2.2 เป็นผู้มีชีวิตชีวา มีน้ำอดน้ำทน

2.3 มีความสามารถในการตัดสินใจที่จะสั่งการ มีความ
เฉลียวฉลาด มีไหวพริบดี

2.4 มีความสามารถในการจูงใจคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2.5 มีความรับผิดชอบสูง

2.6 มีความสามารถในการนิเทศงานการศึกษา ต้องสามารถ
ให้คำแนะนำช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานของครูด้านการเรียนการสอนได้ดี
นั่นคือ การเป็นครูที่ดีในท่ามกลางครูทั้งหลาย ผู้บริหารการศึกษาในฐานะที่เป็น
ผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษา ควรมีความสามารถและมีหลักการในการบริหาร
งานด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ด้านการวิเคราะห์งานและกำหนดเป้าหมายของงาน
- ด้านวิชาการ
- ด้านธุรการ
- ด้านการปกครอง
- ด้านการบริการ

3. บทบาทของผู้บริหารการศึกษาในฐานะผู้นำในการพัฒนาชุมชน
ผู้บริหารการศึกษาต้องสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สร้างบรรยากาศให้เกิดความ
ร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาชุมชน ต้องทำตนให้ชุมชนยอมรับนับถือในความรู้
ความสามารถในการปฏิบัติตน ทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิตต้องแสดง
ให้เห็นเจตนาดีและความจริงใจในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชน

ภิญโญ สาธร (2532) กล่าวไว้ว่า นักบริหารการศึกษาใช้
การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผู้บริหารศึกษามี
หน้าที่หลัก 8 อย่าง คือ

1. วางแผนและบริหารแผนให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย
ที่กำหนดไว้
2. บริหารการเรียนการสอน
3. บริหารกิจการเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินและกิจการอาคาร

สถานที่

4. ควบคุมคุณภาพการเรียนการสอนและการทำงานทุกชนิดใน
องค์การ
5. ให้บริการทางเทคนิคหรือทางวิชาการที่เหมาะสม
6. สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมบุคลากรเป็นระยะ ๆ ตลอดเวลา
7. สนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนางานทุกชนิดในองค์การอยู่เสมอ
8. จัดทำงบประมาณเกี่ยวกับการเงินและวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายและ
ดูแลให้ถูกต้องเหมาะสม

นอกจากนั้น ลิปปนนท์ เกตุทัต (2532) ได้กล่าวถึง บทบาท
ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยยุคอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าผู้บริหารในมหา
วิทยาลัย ควรได้นำมาปรับเป็นบทบาทของผู้บริหารการศึกษาในระดับดังกล่าว
โดยกล่าวว่า

มหาวิทยาลัยมิใช่เป็นเพียงโรงเรียนที่ผลิตนักวิชาชีพเพื่อทำงานในหน่วยงาน
ต่าง ๆ ตามความประสงค์ของหน่วยงานนั้น ๆ ในสังคมเท่านั้น แต่มหาวิทยาลัย
เป็นองค์กรที่สำคัญของสังคม ถ้าสังคมนั้นส่งเสริม สนับสนุน หล่อเลี้ยงและ
เกื้อหนุน มหาวิทยาลัยก็จะเป็นมันสมองจุดดวงประทีปส่องนำปัญญา ให้มองการณ์
ไกลด้วยสายตาเฉียบคมกว้างและรอบคอบอย่างลุ่มลึกที่จะนำสังคมไปในทิศทางที่
ผสมกลมกลืน สามารถเผชิญโอกาสกับบริบททั้งในสังคมนรอบตัวทั่วโลก และใน
ธรรมชาติแวดล้อม อันจะก่อให้เกิดความผาสุกอย่างถาวรทั่วกันได้

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2533) ได้พูดไว้ในเรื่อง การแสวงหา
แนวทางการศึกษาที่เหมาะสมว่า

บทบาทในการบริหารการศึกษานั้น ควรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทใน
การบริหารด้วย เพราะการที่ส่วนกลางรับผิดชอบดูแลตัดสินใจ และให้บริการ
มาตลอด รวมไปถึงการจัดสรรเงินและอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยพร้อมกันไป
การรวมอำนาจไว้กับส่วนกลางเช่นนี้ ทำให้การดำเนินการปรับปรุงการศึกษา
เป็นไปได้ไม่เต็มที่

บรรจง ชูสกุลชาติ (2533) กล่าวว่า

ในการจัดการศึกษาต่อไป ด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญ เรื่องคุณธรรม เวลานี้กระทรวงศึกษาธิการพยายามสำรวจว่าสถานประกอบการต้องการคนอย่างไร ที่จะให้กระทรวงศึกษาธิการผลิตออกไป โดยได้ถามหน่วยราชการ เอกชน ในวงการธุรกิจอุตสาหกรรมและการเกษตร โดยถามว่าต้องการความรู้ในลักษณะไหน ต้องการความคิดหรือค่านิยมที่กระทรวงศึกษาธิการจะฝึกให้ในลักษณะใด ต้องการคนที่มีความชำนาญทำงานในด้านไหน ปรากฏว่าคำตอบที่ออกมาก็คือความรู้ที่ไม่ต้องการ ความชำนาญงานที่ไม่ต้องการ โดยบอกว่า ความรู้ ความชำนาญ ไปสอนเอาใหม่ได้ แต่สิ่งที่ต้องการคือ

1. อยากรู้คนที่จบจากสถาบันการศึกษามาแล้วมีความขยันหมั่นเพียร
2. มีความซื่อสัตย์
3. มีความรับผิดชอบ
4. ตรงต่อเวลา
5. มีการยอมรับผู้อื่น

และได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า ผู้บริหารการศึกษาหรือการศึกษาจะต้องผลิตนักเรียนออกมาสู่สังคม จึงควรฝึกฝนทักษะและการอาชีพให้มากขึ้น และเน้นแนวทางในการบริหารการศึกษาในอนาคตไว้ คือ การฝึกอบรมให้เด็กมีคุณลักษณะในด้านความรู้พื้นฐาน การอาชีพ สุขภาพร่างกาย และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อสังคมจะได้เป็นสังคมที่พัฒนาไปได้ในทุก ๆ ทาง ไม่ว่าจะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

พจน์ สะเพียรชัย (2533) พุดถึงการจัดการศึกษาในอนาคตไว้ว่า

หลักการในการจัดการศึกษา ควรจัดในเชิงรุกมากขึ้น หมายความว่าต้องพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่พึงประสงค์ได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสร้างคนที่สามารถรองรับและสนองการแก้ปัญหาที่สั่งสมมาในอดีตด้วย คือ มีทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ที่แล้วมา มีผู้กล่าวว่า เราจัดการศึกษาในเชิงรับ ไม่ใช่ในเชิงรุก การจัดการศึกษาในเชิงรุกให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม ควรมีหลักดังนี้

1. หลักของการทั่วถึง กว้างขวางและเป็นธรรม ทุกคนต้องการได้รับโอกาสในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในภาคบังคับ ที่จำเป็นต่อพื้นฐานการเป็นพลเมืองดี ต่อการประกอบอาชีพที่สมควรต่ออัตภาพ การศึกษาจะต้องจัดให้กว้างขวางและต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. หลักของดุลยภาพหรือหลักของความสมดุล การศึกษาจะต้องพัฒนาคน ต้องทำให้คน ๆ นั้น มีความสมบูรณ์ทั้งปัญญา คุณธรรม และทักษะในการประกอบอาชีพ ในการดำรงตน มิใช่สร้างคนเพื่อประกอบอาชีพแบบสัตว์เศรษฐกิจ คือ มุ่งแต่หาเงินอย่างเดียว มีสนใจทุกข์สุขของคนอื่น ถ้าต้องเป็นเศรษฐกิจก็ต้องเป็นนักเศรษฐศาสตร์หรือนักธุรกิจที่มีคุณธรรม มิใช่เอาเปรียบคนยากคนจน

3. หลักของความสอดคล้อง การจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับความจริง ชีวิตจริง หลักสูตรควรตอบสนองความต้องการของคน ๆ นั้นได้

4. หลักการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย มีรูปแบบระยะสั้น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนให้มากขึ้น

5. หลักประสิทธิภาพ เนื่องจากมีงบประมาณจำกัด จึงต้องจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะทำได้ การศึกษาจะต้องผลิตทั้งคนเก่งและคนดีในคน ๆ เดียวกัน ต้องเป็นคนที่มีความรู้และจริยธรรม อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

กลุ่มแรก ได้แก่ ความสามารถทั่วไป ได้แก่การศึกษานั้นที่จะปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมโลก ควรมีทัศนคติที่กว้างขวางพอจะมองเห็นภาพรวมในระดับประเทศและระดับโลกได้ มีความซื่อสัตย์สุจริตละเอียดรอบคอบ ลดความเห็นแก่ตัวลง มุ่งการทำงานเพื่อส่วนรวม ทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม ใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหามากกว่าขัดแย้ง โดยใช้อารมณ์รุนแรงก้าวร้าว และใช้กำลัง

กลุ่มที่สอง ในด้านวิชาการและวิชาชีพ การศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนาคนเก่งให้รอบรู้ในหลักเหตุผล รู้กฎเกณฑ์เป็นอย่างดี สามารถประยุกต์ทฤษฎีเหล่านั้นได้ เป็นผู้รู้คู่กับการเป็นผู้ปฏิบัติ รู้ได้ทำได้ เป็นผู้ใฝ่รู้และเป็นผู้ใฝ่ทำ เป็นผู้สามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นนักวิชาการและนักปฏิบัติในคน ๆ เดียวกัน

กลุ่มสุดท้าย เป็นเรื่องการปรับตัวและนิสัยให้เข้ากับสังคม การปรับตัวและนิสัยในสังคมอุตสาหกรรม ย่อมไม่เหมือนสังคมเกษตร เช่น การตรงต่อเวลา มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักวางแผนงาน จัดเวลาตนเอง รู้จักตัดสินใจด้วยเหตุผล มีสาระ มีความรู้ รู้จักมองหาโอกาสที่ดีกว่า รู้จักตัดสินใจภายใต้การเสี่ยง ที่คำนวณอย่างรอบคอบแล้ว ทำงานด้วยใจรัก อุตสาหะ อุตุน มีความประณีต

นอกเหนือไปจากนี้ การศึกษาต้องเปิดประตูกว้างเพื่อรองรับความสัมพันธ์กับนานาชาติ โดยเฉพาะทางวัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะผสมผสานกันมากขึ้น จึงควรได้เรียนรู้วัฒนธรรมนานาชาติ ที่มีความสัมพันธ์กันด้วยความเข้าใจเพื่อจะได้ลดปัญหาการขัดแย้ง

หลักของการจัดการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีน (2532) กล่าวว่า

จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาพลเมืองของประเทศไทยใน 2 ด้าน คือ ทั้งในด้านคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ที่มีปัญญา มีคุณธรรมและมีความสามารถพื้นฐานหรือศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป และในด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ หรือ เป็นกำลังแรงงานสำหรับการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศในอนาคต และเพื่อให้การศึกษาสามารถพัฒนาคุณลักษณะ ของประชากรของประเทศให้เข้าสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้นได้อย่างดี มี ประสิทธิภาพและคุณภาพ การจัดการศึกษาจึงน่าจะดำเนินไปโดยมีหลักการสำคัญ ๆ ได้แก่ การจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางและเป็นธรรมสำหรับประชากรทั้ง ประเทศ การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่สมดุลย์ทั้งในด้านคุณลักษณะ ความเป็นมนุษย์กับความรู้และทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ และในด้านความรู้ และวัฒนธรรมสมัยใหม่กับความรู้และวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดการศึกษาที่สอดคล้อง กับสภาพการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศและชุมชน และการจัดการศึกษา ที่หลากหลาย เพื่อการเรียนที่เหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งหลักการของ การจัดการศึกษาทั้ง 4 ประการนี้ จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ประสานและเชื่อมโยง กันด้วยกล่าวคือ

1. ความกว้างขวางและความเป็นธรรม การจัดบริการการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ควรจัดอย่างกว้างขวางและเป็นธรรม เพื่อให้แต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างในด้านเพศ วัย และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้มีโอกาส และสามารถเข้ารับบริการการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความสามารถในถิ่นที่อยู่ของตนได้อย่างตลอดเวลา และต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นควรจัดอย่างทั่วถึง

2. ความสมดุล การจัดการศึกษาคควรจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสมดุลระหว่าง ปัญญา คุณธรรม และสมรรถภาพพื้นฐานกับความรู้ และทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างพลเมืองของประเทศที่มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านอาชีพและความเป็นอยู่ ปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม มีความคิดริเริ่มที่จะพัฒนาวิทยาการให้ก้าวหน้า ตลอดจนการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อสร้างสรรค์สังคมและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ในขณะเดียวกัน ควรพัฒนาความสมดุลให้มีการเรียนรู้วิวัฒนาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมจากสังคมภายนอก ทั้งนอกประเทศและนอกชุมชนที่อาศัยกับการเรียนรู้ความรู้ดั้งเดิมและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สั่งสมกันมาของชุมชนโดยให้มีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างความรู้สมัยใหม่/วัฒนธรรมภายนอกกับความรู้ดั้งเดิม/วัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อให้บุคคลได้รู้จักตนเองและสภาพแวดล้อมของตน สามารถตัดสินใจเลือกรับความรู้และวัฒนธรรมทั้งสองประการดังกล่าวด้วยตนเองอย่างเหมาะสม สำหรับที่จะนำไปพัฒนาศักยภาพของตนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น อีกทั้งยังรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้ได้อีกด้วย

3. ความสอดคล้อง การจัดการศึกษาคควรจัดให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของสังคมในระดับต่าง ๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบท เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปในลักษณะที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของสังคมไทย และของสังคมทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท และสามารถที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมบนพื้นฐานของความเป็นจริงและความเป็นไปได้

การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนมีลักษณะที่เน้นให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักชุมชนที่อาศัยอยู่

มีความรู้สึกสัมพันธ์กับชุมชนของตน ตลอดจนจนได้ตระหนักถึงความจำเป็นและความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนนั้นให้ก้าวหน้าไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้

4. ความหลากหลาย การจัดการศึกษาคควรจัดให้มีความหลากหลาย ทั้งในรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการ เพื่อให้แต่ละบุคคลสามารถใช้โอกาสที่มีเลือก เรียนตามความถนัด ความสามารถ ความต้องการและความสนใจ เพื่อพัฒนา ศักยภาพของตนเองให้ได้ โดยมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคม ภายใต้การจัดการศึกษาที่หลากหลายนี้จะต้องจัดให้ได้ตามมาตรฐาน การศึกษาและสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการศึกษาของชาติโดยส่วนรวมด้วย

อย่างไรก็ดี แนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว จะบรรลุผลสมดัง เจตนารมณ์ของจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาได้นั้น เงื่อนไข ของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองจะต้องเอื้ออำนวยด้วย โดยเฉพาะเงื่อนไขในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ระเบียบการบริหาร ราชการ และวิธีการจัดสรรงบประมาณอันจำเป็นสำหรับการกระจายอำนาจ การบริหาร เงื่อนไขในเรื่องความพร้อมขององค์กรชุมชนอันจำเป็นสำหรับ การเข้ามามีส่วนร่วมรับภาระการจัดการศึกษา และการระดมทรัพยากรจาก ภาคเอกชนและชุมชน ตลอดจนเงื่อนไขในเรื่องการยอมรับและให้การสนับสนุน จากทุกฝ่าย ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เรียน ผู้จัดการศึกษาและบุคลากรทาง การศึกษา สื่อมวลชน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้ความสำคัญต่อการเสริม สร้างผลเมืองของประเทศให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความสามารถ มีความรู้ และทักษะที่เหมาะสม อันเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาในอนาคต

นอกจากนั้น ภิญญู สาธร (2532) กล่าวว่า

ในการจัดการศึกษาของไทย ผู้บริหารการศึกษาให้ความสนใจเพียงใด ที่จะจัดหลักสูตรให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาของประเทศไทย มีความรู้ ความเข้าใจ จนกล่าวได้ว่าคนไทยรู้จักมิตรประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยเช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมันตะวันตก เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ มาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง ไต้หวัน และสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นพิเศษ ทั้งในด้าน ภาษา วัฒนธรรม และลักษณะความต้องการของประเทศเหล่านั้น ซึ่งอาจมีส่วน ช่วยให้การทำธุรกิจกับคนของประเทศเหล่านั้นได้รับผลตอบแทนที่ดีกว่าไม่รู้จักเขา

ตรงกันข้าม หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาของไทยเราเรียนรู้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แม้แต่ประเทศที่ไทยไม่มีธุรกิจใดๆ ด้วย ก็เอามาไว้ในหลักสูตร แทนที่จะเอา เวลาที่มีจำกัดมาสอนเน้นให้คนไทยรู้จักประเทศคู่ค้าสำคัญของเราให้มากขึ้น ไม่ใช่รู้จักแต่ผิวเผินเท่านั้น

ในด้านวิชาอาชีพ เราไม่ได้เรียนอย่างจริงจังและตรง ๆ ในวิชาที่จะสนับสนุนธุรกิจเอกชน ให้ภาคเอกชนมีกำลังแรงงานที่ผ่านการศึกษาในวิชาอาชีพที่เขาต้องการมากเพียงพอ ที่มีทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงาน ระดับพื้นฐาน โดยที่ภาคเอกชนคงทำแต่เพียงฝึกอบรมเล็กน้อยเพิ่มเติมเท่านั้น ก็พอ มิใช่ภาคเอกชนต้องจัดการฝึกอบรมเอาใหม่ทั้งหมด เพราะคนของเรา ไม่มีการศึกษาอบรมระดับพื้นฐานในด้านวิชาอาชีพที่กำลังทำเงินรายได้เข้าประเทศอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ไม่มีโรงเรียนหรือสถานศึกษาใดที่สอนวิชาอาชีพที่ภาคเอกชนใช้ในธุรกิจขนาดใหญ่เลย

จากบทความเรื่อง แนวนโยบายการศึกษาไทยของสำนักที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจเครือบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ (2523) กล่าวว่า

จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วที่ผ่านมา ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยเป็นภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะปรับไปสู่อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงขึ้นในอนาคต ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความต้องการแรงงานในประเทศ โดยเฉพาะความต้องการแรงงานที่มีความรู้ความชำนาญทางสายวิศวกรรมและวิทยาศาสตร์เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ปริมาณการผลิตกำลังแรงงานสายนี้ไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานกลุ่มดังกล่าว ในช่วง 2 ปี ที่ผ่านมา แม้รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหามาบ้างแล้ว โดยเพิ่มการผลิตนักศึกษาสายวิศวกรรมและวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น แต่คงต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร นอกจากนี้รัฐบาลยังคงวางนโยบายอื่น ๆ ในการพัฒนากำลังคนเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นด้วย

ในด้านการศึกษาในแผนพัฒนาฉบับที่ผ่านมา นโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มักเป็นเป้าหมายรองหรือเป้าหมายเกือบสุดท้าย ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม การขยายตัวทางภาคอุตสาหกรรมในระดับสูง ซึ่งทำให้มีความต้องการแรงงาน

สายวิศวกรรมและวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวนั้น ทำให้รัฐบาลมีการปรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพให้สูงขึ้น ซึ่งนโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อาจกระทำได้ผ่านระบบการศึกษา นอกจากระบบการศึกษาจะช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เพิ่มขึ้นแล้ว การฝึกอบรมก็เป็นอีกวิธีหนึ่ง สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ควรมีการร่วมมือกันในการจัดอบรมสำหรับนักเรียนและนักศึกษาในรูปแบบของการฝึกอบรมในระหว่างการศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานให้มากขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนากำลังคนก่อนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานต่อไป

บทความดังกล่าวสอดคล้องกับ ลิปนันท์ เกตุทัต (2532) ได้กล่าวไว้ในการบรรยายเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยอุตสาหกรรมใหม่ว่า

การวิจัยและการพัฒนาจะต้องผนึกกำลังกันทำให้ได้เป็นกลุ่มก้อน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์กันเป็นประจำและจำเป็น ต้องหาประสบการณ์ภาคปฏิบัติจริงในอุตสาหกรรมด้วย มหาวิทยาลัยจะต้องสร้างและส่งเสริมมาตรการต่าง ๆ เชื่อมโยงความรู้ ความคิด และประสบการณ์ จากการปฏิบัติการจริงในอุตสาหกรรม การเชื่อมโยงนี้ต้องเป็นการเปิดประตูเข้าหากันทั้ง 2 ฝ่าย คณาจารย์และนักวิจัยต้องใช้เวลาในโลกของการปฏิบัติการจริงบ้าง และเปิดโอกาสให้ผู้มีประสบการณ์ในโลกจริงในอุตสาหกรรมมาร่วมสอนและนำสัมมนาบ้าง หน่วยปฏิบัติอื่นภายนอกไม่จำเป็นต้องเป็นอุตสาหกรรม เป็นไร่เกษตรก็ได้ แหล่งท่องเที่ยวก็ได้ สวนยางหรือแปลงเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาก็ได้ หัวใจอยู่ที่การมุ่งนำความรู้สู่การปฏิบัติ

ข้อความที่นักวิชาการ นักเศรษฐศาสตร์ นักการศึกษา ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้นำมาเสนอในที่นี้ เพื่อให้มองเห็นแนวทางว่า ความคาดหวังของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่มีต่อการจัดการศึกษานั้นเป็นอย่างไร เพื่อนำมาปรับให้เป็นบทบาทที่ผู้บริหารการศึกษาคควรได้นำมาประยุกต์ใช้ตามความคิดเห็นซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นความคาดหวังดังกล่าว

ลักษณะของประเทศสังคมนิยมอุตสาหกรรมใหม่ (The Newly Industrialized Countries = NICS)

สำหรับสังคมนิยมอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน เช่น Balassa (อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2532) กล่าวว่า NICS หมายถึง ประเทศที่มีสัดส่วนของมูลค่าเพิ่มภาคอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภายในประเทศ (GDP) อย่างน้อยร้อยละ 40 ขึ้นไป ในปี 2520 และมีระดับรายได้ต่อหัวระหว่าง 1,000 - 3,000 ดอลลาร์สหรัฐในปี 2521

Reynolds (อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2532) กล่าวว่า "NICS หมายถึงประเทศที่มีภาคอุตสาหกรรมอย่างมั่นคงแล้วในปี 2516"

ความหมายทั้งสอง มีผู้วิจารณ์ว่า มีเงื่อนไขเกี่ยวข้องในเรื่องของเวลา ซึ่งไม่สามารถจะนำมาใช้อธิบายสภาพของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจของโลกได้แปรผันไปอย่างรวดเร็วมาก ดังนั้นจึงมีผู้พยายามให้ความหมายของคำว่า NICS สำหรับประเทศไทยไว้ว่า หากประเทศไทยจะเป็น NICS ควรจะมีลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2532)

1. สัดส่วนของผลผลิตภาคอุตสาหกรรมเกินร้อยละ 20 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติในประเทศ (GDP)
2. สัดส่วนการส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมเกินร้อยละ 50 ของยอดส่งออกรวม
3. อัตราการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรเป็นสังคมนิยมอุตสาหกรรมค่อนข้างเร็ว
4. ความเคลื่อนไหวของแรงงาน จากสังคมเกษตร ไปสู่สังคมนิยมอุตสาหกรรมมีมากขึ้น
5. การกระจายอุตสาหกรรมออกสู่ส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึงไม่กระจุกตัวอยู่แต่ในกรุงเทพฯ ฯ และปริมณฑล

ลักษณะร่วมกัน ของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ คือ การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้ทุนน้อย แรงงานมาก (Less Capitalistic Industry) และการผลิตที่มุ่งตลาดภายนอกเป็นสำคัญ

ถ้าจะพิจารณาในด้านการผลิต จะเห็นได้ว่า ประเทศอุตสาหกรรมเกิดใหม่ล้วนแต่นำเอาระบบการทำงานสมัยใหม่เข้าไป ซึ่งเป็นการทำงานบนสายพาน โดยแรงงานจะถูกกำหนดให้ทำงานเฉพาะอย่าง ทำให้เกิดการเร่งการผลิต และการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพแรงงาน นอกจากนั้นแล้ว การที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับตลาดภายนอก ก็เปิดโอกาสให้รัฐสามารถคดค่าจ้างให้ต่ำได้ เพราะไม่ต้องคำนึงถึงปัญหาการระบายสินค้าภายในประเทศ การหันเข้ามาสู่การส่งออก ทำให้สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาของการผลิตต่ำ อันสืบเนื่องมาจากความคับแค้นของตลาดภายใน

จากเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องบทบาทของผู้บริหารการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนสำหรับสังคมอุตสาหกรรม ของนิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2533) กล่าวว่า ประเทศสังคมอุตสาหกรรมใหม่จะมีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้ คือ

1. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1.1 เศรษฐกิจในสังคมสมัยใหม่ จะเป็นอุตสาหกรรมทั้งในภาคอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ และการทำภาคเกษตรให้เป็นอุตสาหกรรม

2.2 จะมีการนำวิทยาการและเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม มีการใช้เครื่องทุ่นแรงมากขึ้นซึ่งรวมทั้งมีการฝึกฝนบุคลากรเพื่อใช้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ

3.3 ธุรกิจจะมีการลงทุนขนาดใหญ่เป็นการร่วมทุนกับต่างชาติ มีการลงทุนข้ามชาติ การติดต่อค้าขายระหว่างประเทศจะมีมากขึ้น

4.4 ต้องมีการบริหารและการจัดการแบบใหม่ ๆ ซึ่งต้องใช้ความรู้ทางด้านบริหารและการจัดการ เพราะความใหญ่โตและสลับซับซ้อนขององค์การ

2. ลักษณะทางสังคม

2.1 จะมีชุมชนเมืองมากขึ้น เมืองใหญ่ ๆ ซึ่งมีคนเป็นล้าน ๆ จะมีมากขึ้น มีการย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง ประชากรในชนบทจะลดลง

2.2 ประชากรที่เป็นช่างฝีมือจะมีมากขึ้น มีความรู้มากขึ้นและการฝึกฝนวิชาชีพทางใดทางหนึ่งมีความเสมอภาคมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำทาง

สถานภาพลดน้อยลง

2.3 ค่านิยมของคนจะเปลี่ยนไป การถือญาติพี่น้องจะลดลง จะนึกถึงผลประโยชน์ในทางแคบ คือ ครอบครัวซึ่งจะกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว จะไม่สนใจเพื่อนบ้าน ต่างคนต่างอยู่

2.4 ปัญหาต่างๆ ที่ไม่ค่อยจะปรากฏในสังคมชนบทจะมากขึ้น เช่น ความเหงาของผู้สูงอายุ ความตึงเครียดทางการงาน การหาเลี้ยงชีพ โรคจิต โรคประสาท จะมากขึ้น ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาอาชญากรรม ความเห็นแก่ตัว ฯลฯ

NICS เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวทางที่จะพยายามยกระดับความเป็นอยู่ในสังคมของคนในประเทศนั้นให้ดีขึ้น จากรายงานเรื่อง " The Impact of the Newly Industrializing Countries" (อ้างถึงใน สุวินัย ภรณวลัย, 2529) ได้กำหนดนิยามถึงเหล่าประเทศที่กำลังพัฒนาที่จัดอยู่ในกลุ่ม NICS ว่า ในช่วงระหว่างปี 1963 ถึงปี 1983 ประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านี้ จะต้องบรรลุเงื่อนไขต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. การเพิ่มขึ้นของระดับการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสัดส่วนการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม ต่อการจ้างงานทั้งหมด
2. การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนตลาด (Market Share) ในการส่งออกผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมการผลิต
3. การลดลงอย่างรวดเร็ว โดยสัมพัทธ์ของช่องว่างระหว่างรายได้ประชาชาติต่อหัว ระหว่างประเทศนั้นกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

นักวิชาการบางท่าน ได้นิยามลักษณะของ NICS ว่า หมายถึงขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวคือการพัฒนาเศรษฐกิจมีอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า (Import Substitution)
2. การขยายการส่งออก (Export Promotion)

3. การทดแทนการส่งออกสินค้าเกษตรด้วยสินค้าอุตสาหกรรม (Export Substitution)

การพัฒนาแบบ NICS ของประเทศไทย ในเวลานี้ คือ ขั้นตอนที่อยู่ระหว่างขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 คือ ขั้นเร่งการส่งออก เร่งปัจจัยการผลิต เพื่อการส่งออกอย่างรวดเร็ว และต้องมีตลาดต่างประเทศรองรับสินค้าเหล่านั้น

จากลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ถ้ามองนโยบายของรัฐบาล ความคิดเห็นของนักการเมือง นักเศรษฐกิจ และนักวิชาการ ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศ จากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมแล้ว เช่น

กองบรรณาธิการ Industry Mag (2533) กล่าวถึงนโยบายของรัฐบาลไว้ว่า

สิ่งสำคัญที่มีส่วนเกื้อหนุนให้ภาคอุตสาหกรรมรุ่งโรจน์ขึ้นมาได้นั้น สืบเนื่องจากที่ภาครัฐบาลได้กำหนดทิศทางเชิงนโยบาย และให้การสนับสนุนในภาคอุตสาหกรรม โดยมุ่งกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ชนบทมากยิ่งขึ้น เนื่องจากแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมย่านกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง 5 จังหวัด อันได้แก่ สมุทรปราการ สมุทรสาคร นนทบุรี ปทุมธานี และ นครปฐม นับวันยังมีโรงงานแออัดขึ้นทุกที จึงมีการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากรแก่โครงการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน นอกเขตมากกว่าเขตส่งเสริมการลงทุนทั้ง 5 จังหวัด ดังกล่าว ตามนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern seaboard) ของรัฐบาล

ประจวบ ไชยสาส์น (2533) กล่าวว่า "ไทยขณะนี้ เป็น NICS ครึ่งหนึ่ง ประกอบกับการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี รัฐบาล เป็นสัญลักษณ์ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ที่พวกเราจะต้องรักษาระบบนี้ไว้"

ชนะ รุ่งแสง (2533) กล่าวว่า

ในภาคเอกชนนั้น เศรษฐกิจดีมา 4 ปีแล้ว และนอกจากนั้นปัจจัยทางการส่งออก การผลิตทางการตลาด การลงทุนจากต่างประเทศก็ขยายตัวมากขึ้น ทำให้

ภาวะเศรษฐกิจของประเทศค่อนข้างดี ทำให้มีการพูดถึงว่าประเทศไทยกำลังจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แม้ว่าจะยังไม่ถึงมาตรฐานก็ตาม

สถาพร กวิตานนท์ (2528) กล่าวว่า

สังคมอุตสาหกรรมใหม่เป็นสังคมที่ประเทศของเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะในระยะเวลาที่ล่วงไป 10 ปี นั้น การเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรมของประเทศเริ่มเห็นได้ชัดเจนขึ้น อัตราการขยายตัวทางอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการที่นำสินค้าเข้าจากต่างประเทศ ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นนักอุตสาหกรรม โดยการสร้างโรงงานผลิตสินค้าขึ้นเองเพื่อทดแทนการนำเข้า ผู้ส่งสินค้าพืชไร่ออก ได้หันมาจัดตั้งโรงงานแปรรูป มีการระดมเงินจากทั้งภายในและจากต่างประเทศมาใช้เพื่อการลงทุนและได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

จากนโยบายของรัฐบาล และความคิดเห็นของนักการเมือง นักเศรษฐศาสตร์ และนักวิชาการ ประเทศไทยคงต้องเปลี่ยนแปลงสังคมจากสังคมเกษตรกรรม ไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมแน่นอน ซึ่งการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของไทยเรานี้ เสนาะ อุณากรู (2533) กล่าวไว้ว่า " เรื่องที่ไทยเราจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมมีคนสนใจกันมาก เรื่องนี้ต้องทำความเข้าใจก่อนว่า ประเทศอุตสาหกรรมที่พูดถึงกันอยู่นี้หมายถึงประเทศอุตสาหกรรมใหม่แบบไทย ๆ แต่ละประเทศจะมีจังหวะขั้นตอนการพัฒนาเริ่มจากประเทศเกษตรทั่ว ๆ ขึ้นไปเป็นประเทศอุตสาหกรรม แต่สำหรับประเทศไทย ถึงแม้จะเป็นประเทศอุตสาหกรรมก็จะทิ้งการเกษตรไม่ได้เป็นอันขาด ประเทศอุตสาหกรรมใหม่แบบไทย ๆ จะต้องเป็นประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมีพื้นฐานการพัฒนาการเกษตรที่มั่นคงแข็งแรงเป็นหลัก ไม่ใช่เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่แล้วไปทิ้งภาคเกษตร การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 6 จะต้องเป็นการพัฒนาที่ควบคู่กันไปทั้งการเกษตร อุตสาหกรรมและการบริการ ถึงจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในความหมายของเรา ในแง่ของความเป็นไปได้มีโอกาสมาก เพราะในแง่ของการเกษตรกำลังมีการพัฒนาให้มีผลผลิตเกษตรใหม่ ๆ ที่มีมูลค่าสูง และเป็นฐานที่จะไปทำอุตสาหกรรมเกษตร เป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

มีการกระจายรายได้ มีการสร้างอุตสาหกรรมและออกไปขยายตลาด ซึ่งขณะนี้
ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่า ไม่มีตลาด แต่อยู่ที่ไม่มีของจะขาย ตอนนีเราจึงเน้นหนักไป
ทางด้านการลงทุนการเพิ่มผลผลิตที่มีคุณภาพ